

Reportatge

Ràdio Liberty, el terreny de la guerra freda

Salvador Cargol

L'interrogant sobre el futur que s'ha de donar als terrenys que va ocupar l'estació transmissora Ràdio Liberty a Pals és, sens dubte, un efecte col·lateral de la guerra freda. *Les antenes continuen sent el testimoni més visible a Girona de l'anomenada «política de blocs» que va regir la política internacional des dels anys quaranta fins a la caiguda del Mur de Berlín. Va ser l'Administració Clinton la que, ja els anys noranta, va prendre la decisió de tancar les infraestructures propagandístiques que els nord-americans havien instal·lat en diferents països europeus per fer arribar la seva veu al cor de l'antiga Unió Soviètica. Des del punt de vista tècnic, Pals era un lloc excel·lent per als seus interessos. Però ara els nord-americans ja no hi són. El que queda són més de 300.000 metres quadrats de terreny verge davant la platja i 20 torres transmissores que es comencen a rovellar. Què cal fer en*

aquests terrenys i amb les torres són les dues preguntes que, des de l'any passat, estan sobre la taula. Intentem veure què s'ha dit i què s'ha fet fins ara sobre la qüestió, tenint en compte la dificultat que suposa escriure sobre un tema sotmès a novetats i aportacions pràcticament cada setmana.

Dubtes sobre els terrenys

Per als qui tinguin dubtes sobre la titularitat dels terrenys, cal situar-se a mitjan dècada dels cinquanta. La Central d'Intel·ligència Americana (CIA) i l'American Committee for Liberation from Bolchevique (Amcomlib) van posar els ulls sobre uns terrenys de Pals registrats amb el nom d'Arenales del Mar, propietat de la família Coll Mundet. Un membre d'aquesta família vivia llavors a Amèrica del Nord, i a través d'ell, segons

sembla, es van fer els primers contactes. La zona era òptima des del punt de vista tècnic per als interessos americans, que hi volien instal·lar una estació transmissora per emetre propaganda anticomunista a l'URSS. Com que la legislació franquista impedia que els estrangers adquirissin cap pam de sòl espanyol, la compra es va fer a través de l'Estat. Era l'any 1957, i pels terrenys es van pagar gairebé vuit milions de pessetes. Josep Maria Llinàs Lagrava, que ara té 72 anys, ho recorda perfectament perquè ell va ser el primer administrador de Ràdio Liberty. «Jo llavors no sabia que allò era de la CIA», explica. Els diners procedien del Banco Exterior de España i l'operació la va registrar un notari de Madrid. Llinàs Lagrava va portar a registrar l'escriptura al Registre de la Propietat de la Bisbal. «Llavors vuit milions eren molts diners!». L'Estat espanyol i la societat Amcomlib van signar un conveni d'arrendament, que es va anar prorrogant fins al 1995. Aquest any es va obrir un procés que va portar a transferir les instal·lacions i el solar a RNE. Ràdio Liberty va plegar, amb una última emissió el 31 d'octubre, a les dotze de la nit. Van indemnitzar el personal i després va gestionar l'estació l'Oficina Internacional de Comunicació (IBB). A partir del 3 de novembre, a les vuit del matí, no era Ràdio Liberty que emetia, sinó la mateixa IBB. L'emissora va deixar d'emetre el 25 de maig de 2001. Però el conveni tenia de termini l'any 2015.

Ball de propostes

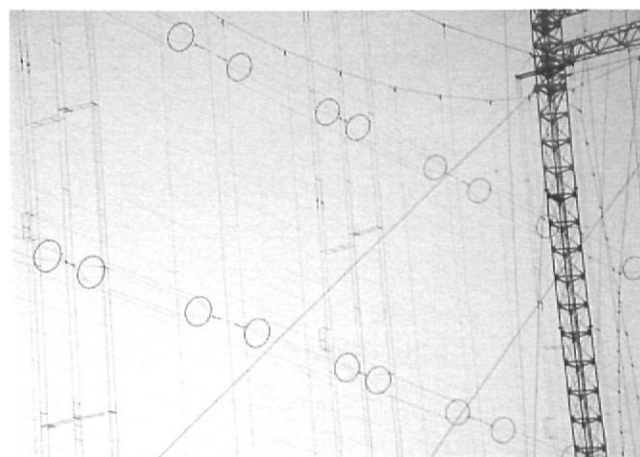
De llavors ençà, les administracions central, autonòmica i municipal, així com entitats ecologistes i la mateixa universitat, han començat a posar fil a l'agulla, amb diverses iniciatives i propostes de futur, sovint enfrontades. El 17 d'agost de 2001, l'Ajuntament de Pals, governat per CiU, convoca un acte informatiu sobre el futur de la zona. Recorda que el pla urbanístic permetria edificar un deu per cent dels terrenys, i proposa construir-hi diverses infraestructures per facilitar l'accés a la platja. Dos dies després, l'Ajuntament afirma que no té intenció d'edificar-hi. L'equip de govern es nega a incloure els terrenys en el Pla d'Espais d'Interès Natural

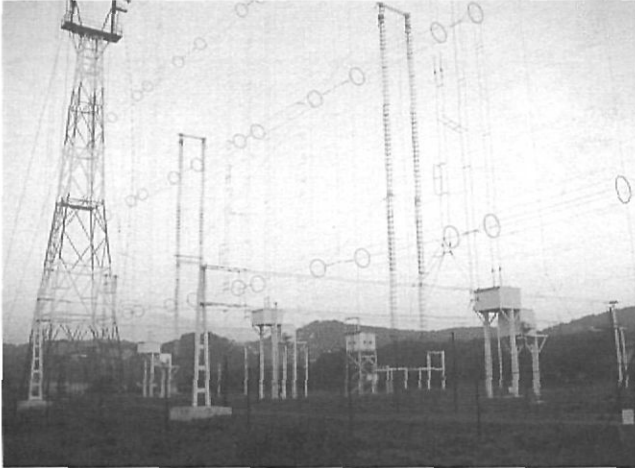
Presència, NEM 418 - Abril 1976

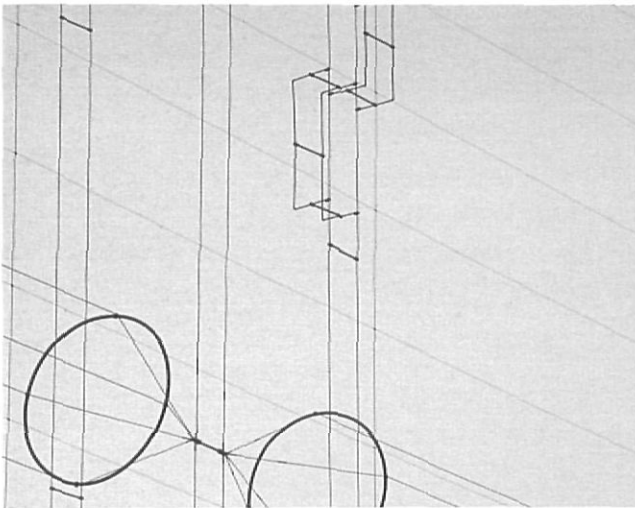
Alburt Vilas — El Punt

<http://www.schoechel.de/pg-cla.htm> #RUSSIA

HTTP://WWW.SCHOEHLDE/PIC-CLA.HTML#RUSSIA

HTTP://WWW.SCHOEHLDE/PIC-CLA.HTML#RUSSIA

HTTP://WWW.SCHOEHLDE/PIC-CLA.HTML#RUSSIA

(PEIN), mentre que l'oposició (UPM) demana la inclusió en el PEIN per evitar l'especulació urbanística. El 12 de setembre de 2001 el ple del Senat aprova una moció que insta el govern estatal a iniciar els tràmits per a la cessió dels terrenys per a ús públic. La iniciativa parlamentària la defensa el senador de CiU per Girona Salvador Servià. La moció s'aprova amb una esmena del PP que matisa que la cessió ha de condicionar-se al seu ús públic i no urbanístic. El 6 de març de 2002 el Parlament català insta el Govern a incloure la zona de Ràdio Liberty en el PEIN, a no permetre un port al Racó, i a iniciar el tràmit per desmantellar les instal·lacions. La proposició la presenten PSC-CpC, ICV, ERC i PP. El 28 de març de 2002 el Parlament insta el Govern a negociar mesures amb el Govern de l'Estat perquè els 333.615 metres quadrats dels terrenys siguin cedits a l'Ajuntament de Pals, a la Generalitat o a un possible consorci entre ambdues institucions per garantir-ne l'ús públic i la preservació. També insta a donar als terrenys la figura de protecció més adient entre les definides per la Llei d'espais naturals de Catalunya. Per la seva part, el 9 de juliol de 2002, els Estats Units acorden amb l'Estat espanyol la seva desvinculació total de les instal·lacions. Rescindeixen el contracte d'arrendament que tenien fins al 2015. L'1 d'agost de 2002 el conseller d'Economia, Francesc Homs, es mostra convençut que l'Estat cedirà els terrenys a la Generalitat, la qual s'hauria de fer càrrec del desmantellament de les instal·lacions. El Govern català compta tancar el setembre del 2002 un acord amb RNE i l'Estat per desmantellar les antenes, acord que no ha arribat. Dos dies més tard, el 10 d'agost, l'equip de govern de Pals critica haver quedat al marge de les negociacions per decidir el futur de l'estació transmissora. També proposa declarar els terrenys «zona verda» i fer-hi «itineraris, àrees de pícnic, zones d'aparcament i una carretera per connectar les dues platges». El mateix dia, tres biòlegs de la UdG publiquen un article en què defensen que la preservació natural d'aquesta zona verge és incompatible amb l'afluència de gent i banyistes, i en reclamen un ús restringit. El 5 d'octubre el PP de Girona defensa que ha de ser l'Estat i no la Generalitat qui es

Què s'ha de fer amb els 300.000 metres quadrats de terreny disponible i amb les 20 torres transmissores?

quedi els terrenys i desmantelli les instal·lacions. El 23 d'octubre, la Comissió de Medi Ambient del Congrés aprova procedir al desmantellament «al més aviat possible», i portar a terme les actuacions necessàries per garantir, en coordinació amb la Generalitat, l'accés al domini públic maritimoterrestre amb la «màxima preservació» de l'entorn natural. El 31 d'octubre el ple de l'Ajuntament de Pals aprova per 5 vots a favor (CiU) i 4 en contra (UPM) un canvi de qualificació dels terrenys de Ràdio Liberty. Fins ara eren «urbanitzables no programats», amb un 10% d'aprofitament, i passen a ser «zona verda». S'hi presenten dues al·legacions que no es tenen en compte, l'una de l'oposició, partidària d'incloure la zona en el PEIN, i l'altra de Rosa Coll Llac, mare de Baltasar Parera –propietari del Club de Golf de Pals–, en representació de la família expropiatària dels terrenys (família Coll Mundet). Aquesta part reclama la restitució dels terrenys a la seva propietat i al·leguen que l'any 1957 «els van forçar a vendre». Parera diu que ho pot demostrar. L'11 de novembre el ministre de Medi Ambient, Jaume Matas, sol·licita a la direcció general de Patrimoni de l'Estat la incorporació dels terrenys al domini públic maritimoterrestre. Es tracta d'una finca afectada per la Llei de Costes.

Una «illa verge»

Si en una qüestió hi ha coincidència és que la instal·lació nord-americana ha permès conservar verge una illa de terreny enmig d'una zona molt urbanitzada. Tenint en compte el que ha passat en altres indrets de la Costa Brava, s'entén el pessimisme d'alguns. Josep Comas (UPM) no és optimista: «Nosaltres demanem que s'inclouï en el PEIN perquè amb l'actual govern (CiU) els grups de pressió d'aquest sector són espantosos». Malgrat les diferents resolucions aprovades que demanen la protecció de la zona, Comas veu «una mica difícil» preservar els terrenys. Defensa que la qualificació de «zona verda» de l'Ajuntament ha d'incorporar un pla d'usos, que preveu convertir els terrenys en un «parc de mar», amb una zona lúdica i una sèrie d'intervencions que suposen «transformar la zona».

Front shows transmitter station in
Playa de Pals/Spain - 41.59N 03.12E

We are pleased to verify your
reception of

RFE - RL - RFA transmission

Date: 18 July 1994

Frequency: 15290, 11885 kHz

Transmitter site:

Biblis / Germany

Holzkirchen / Germany

Lampertheim / Germany

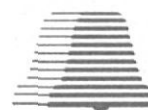
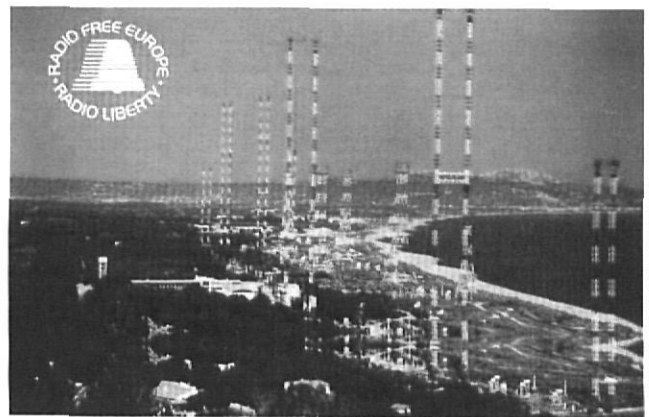
Gloria / Portugal

Maxoqueira / Portugal

Pals / Spain

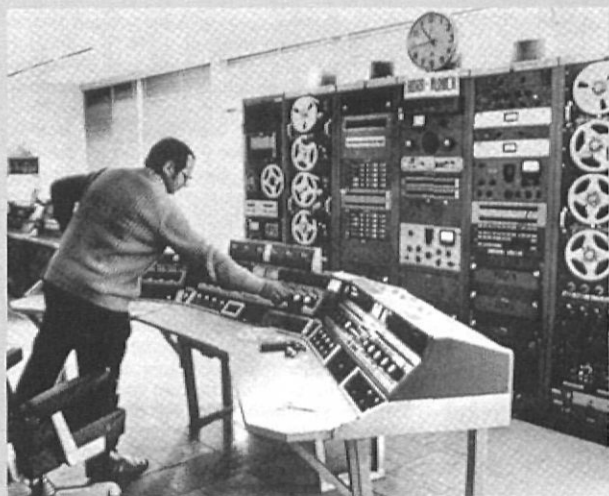
...TO SEEK, RECEIVE AND IMPART INFORMATION AND IDEAS...REGARDLESS OF FRONTIERS.
Universal Declaration of Human Rights

To:
A. Ogorodnik
Novopolotsk

RADIO FREE EUROPE
RADIO LIBERTY

Ràdio Liberty, per dins

PRESENCIA, NÚM. 418 - ABRIL 1976

Per motius tècnics que tenen a veure amb el rebot del senyal radiofònic, Pals era un lloc idoni, que permetia emetre informació proamericana al bloc comunista. Les ones de Ràdio Liberty arribaven a l'URSS, cobrien més de la meitat de Sibèria i enviaven l'últim rebot a Alaska.

Des de 1959 Antoni Castejón s'ocupava del manteniment dels transmissors, i amb els anys va arribar a dirigir diversos departaments. «Els programes es feien a Munic», i cada dia s'enviaven les cintes, «uns rotlles enormes», a Barcelona. A Pals es confeccionava la programació en els diferents idiomes: rus, bielorús, ucranià, kyrgyz, tadjik, uzбек, estonià, lituà, turkmev, tatar-bashkim, latuain i fins a 13 llengües.

El govern franquista demanava la traducció de tot el que feia referència a Espanya. La programació incloïa un espai cultural, un de religiós i informatius. Les notícies arribaven via telèfon. Pel que fa a l'ambient laboral, Castejón assegura que allà dins no es vivia l'ambient de la Guerra Freda. «Hi havia gent molt diversa, des de persones que

havien estat a la División Azul fins a comunistes». Alguns d'aquests eren espanyols que de petits havien anat a Rússia i havien tornat, això sí, amb un alt grau de formació.

D'altres eren dissidents convertits en locutors, i d'altres duïen a l'esquena un passat de camps de concentració. En contra del que pugui semblar, «no hi havia gaires americans, només un 10% de les 280 persones que hi treballaven ho eren».

Jaume Ferrer també es va encarregar un temps del manteniment de les emissores. «Havíem de canviar de freqüència i d'idioma en funció de la pauta decidida des dels estudis de l'emissora, que es trobaven a Munic».

Ferrer explica que els locutors utilitzaven molts idiomes. «Nosaltres no enteníem res, però sí que recordo que el locutor rus sempre feia la sensació que estava escridassant algú. Nosaltres sentíem si el so era distorsionat o no, però no enteníem res del que deien». Entre idiomes de països tan llunyans, Ferrer recorda que algunes instruccions tècniques per fer el seguiment de les emissores estaven escrites en català.

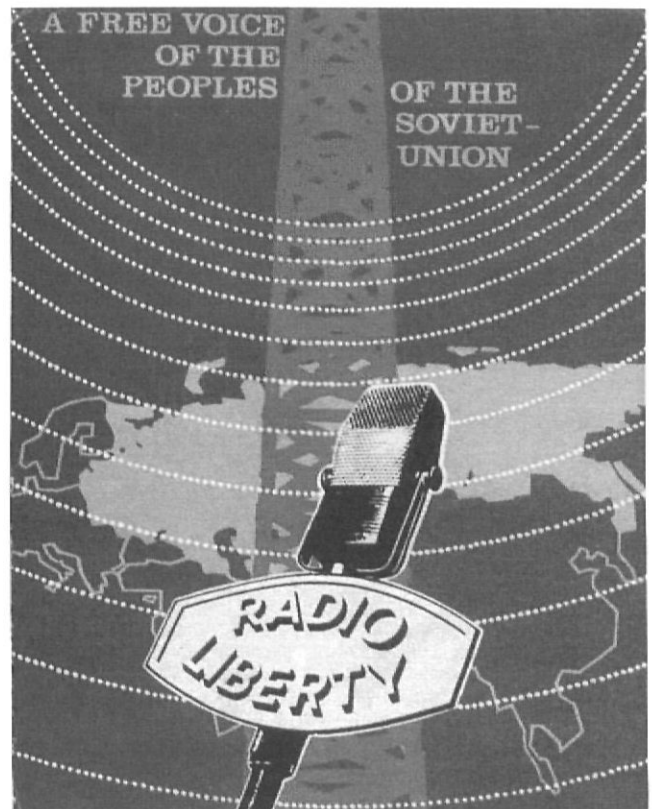
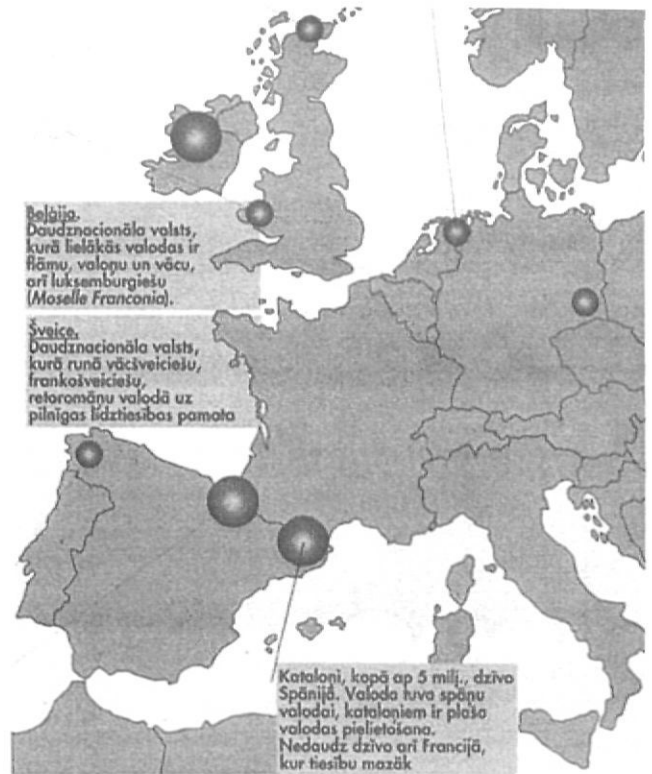
La instal·lació nord-americana ha permès conservar verge una illa enmig d'una zona molt urbanitzada

El senador de CiU Salvador Servià, en canvi, assegura que la postura de l'Ajuntament de Pals «no s'ha mogut», i és la de donar «ús públic» als terrenys i preservar-los com a zona verda, això sí, sense edificar-hi.

Per la seva part la diputada del PP Alicia Sánchez Camacho ha recordat que el Congrés ha aprovat una proposició no de llei per la qual s'insta a dur a terme al més ràpidament possible el desmantellament de les estructures i les instal·lacions i a «dur a terme les actuacions necessàries per garantir l'accés al domini públic maritimoterrestre amb la màxima preservació de l'entorn natural». El PP gironí defensa que les antenes no tenen «cap futur» i s'han d'enderrocar.

Lluís Vilar, del Grup de Recerca de Flora i Vegetació de la Universitat de Girona, és autor amb J. Gesti i J. Font d'un article titulat «Ràdio Liberty, l'única platja sorrenca verge del litoral gironí», on es defensa que «el manteniment del paisatge natural existent és incompatible amb qualsevol ús que comporti el trepig i la presència de banyistes». És a dir, és incompatible amb «l'ús públic» generalitzat. L'article reivindica la necessitat de «preservar un paratge tan singular i del qual ja no en queda cap més retall ben conservat a les platges». També critica les intencions de l'Ajuntament de Pals perquè «hi ha moltes altres platges per anar a prendre el sol i banyar-se». I hi afegeix: «En el futur, que esperem proper, quan la consciència per a la protecció del medi ambient augmenti i la moda de bronzejar-se vagi de baixa, de ben segur que es recuperaran moltes platges per tal que hi torni a créixer la vegetació primitiva». Tots tres autors són partidaris de l'accés restringit a la zona, «lliure de cotxes i de banyistes» i proposen la construcció de passeres de fusta per a visites guiades. Per descomptat, demanen el desmantellament de les antenes «amb molta cura».

Vilar fa un pas més. Afirma que els ajuntaments «no tenen cap sensibilitat i només pensen a augmentar el nombre d'habitants i fer més cases. No tenen en compte que hi ha zones que no s'han d'urbanitzar». Creu que la declaració de «zona verda» serà contraproductiva perquè, en general, «quan un biòleg et parla d'una zona verda t'està parlant de plantes autòctones; quan un regidor et parla de "zona verda", t'està parlant de camps de golf».

El que els tres biòlegs demanen preservar és un ecosistema amb dos ambients: la cresta de la duna, amb el borró, una planta d'arrels llargues, i la rereduna, on domina la crucianel·la marítima. També hi destaca la presència, a la rereduna, de l'estaquís marítima, que només es pot localitzar a Sant Pere Pescador.

La posició de l'Associació de Naturalistes de Girona no és igual. Per a Enric Pardo (IVC), fins fa poc responsable de l'associació, cal buscar un «punt intermedi» entre les intencions de l'Ajuntament i el PEIN. «El més important és protegir les dunes i la zona boscosa», afirma. Pardo posa l'exemple del que s'ha fet a Empúries, és a dir, la protecció de les dunes, amb una zona museïtzada amb una passera de fusta. Però no és partidari de situar els terrenys en el PEIN. Considera suficient la declaració de «zona verda» sempre que hi hagi una clàusula que invalidi qualsevol altre ús que no sigui l'establert per a zona verda protegida. A més, opina que el centre emissor es podria conservar, fins i tot les antenes, però recorda que això requeriria un manteniment.

Un museu únic al món

També és partidari de conservar les antenes i el centre emissor el rector de la UdG, Joan Batlle, que ha advertit que desmantellar-les serà «un error greu», perquè es tracta «d'un museu viu únic al món». Batlle creu que és compatible la creació d'un centre internacional d'estudi de les comunicacions radiofòniques amb la protecció màxima de l'entorn i també l'estudi de l'ecosistema. Diferents sectors ecologistes critiquen la seva proposta de mantenir les antenes, per l'impacte visual que representa. Batlle argumenta que hi ha més impacte visual a llocs com Lloret.

Entre els partidaris de preservar l'ecosistema de la zona hi ha treballadors de Ràdio Liberty, que recorden el respecte que els nord-americans tenien per aquell entorn. En això coincideixen Albert Castejón i Jaume Ferrer. Castejón, enginyer tècnic que va treballar a l'emissora des del 1959 fins al 2001, explica que hi ha 20 torres, la més alta de les quals fa 166 metres i la més baixa, 51 metres. Recorda que cada torre era sotmesa a un treball de manteniment molt rigorós i costós, i si ara no es pot fer aquest manteniment, es mostra partidari de desmantellar-les. Castejón és probablement la persona que millor coneix les instal·lacions Ràdio Liberty, i també apunta que, en cas de procedir al desmantellament, cal tenir en compte que a sota de cada torre hi ha una base de ciment de grans dimensions. Ferrer, enginyer tècnic, va treballar a l'emissora entre els anys 1984 i 1989. Està convençut que la instal·lació de Ràdio Liberty ha permès «salvar 1,5 o 2 quilòmetres de platja». Recorda la «consciència ecològica» tant per part dels treballadors com de la direcció. «Allà hi ha plantes que només vaig veure en aquella zona», explica Ferrer, que il·lustra aquest ambient amb una imatge: «Mentre estaves dinant podies veure els esquiroles a l'altre costat de la finestra». També els nombrosos pins que hi havia als terrenys eren objecte de protecció, i una part del personal feia anualment la recollida de pinyes i a canvi es comprometien a netejar el bosc de l'emissora. Castejón, per la seva part, comenta que respectaven fins i tot les serps, entre altres coses perquè impediessin que els conills i les rates rosegessin els cables de coure. Tots dos adverteixen que a hores d'ara les torres de la Platja de Pals constitueixen un problema de seguretat, ja que no tenen manteniment i, al costat del mar, es comencen a rovellar molt de presa.

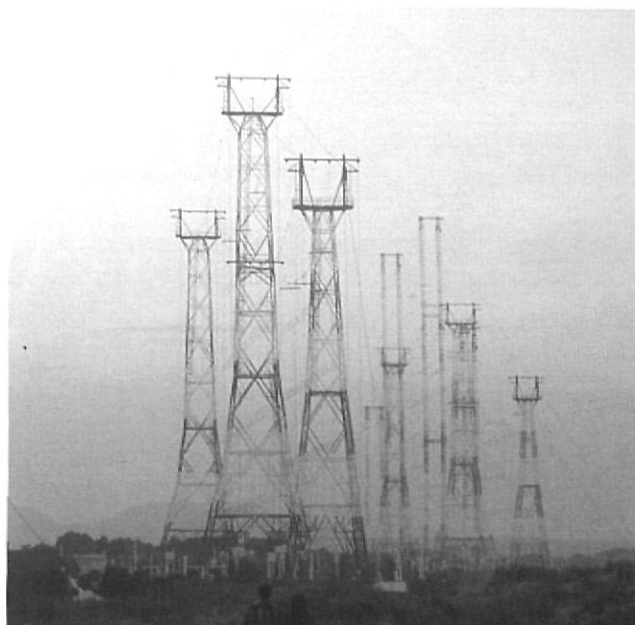
Fer un port esportiu?

Maria Antònia Humbert, de la plataforma de Pals Salvem la Platja, pensa que rere el desmantellament de les antenes «hi ha negoci». Humbert mostra el seu temor que, tot i les paraules d'uns i altres, al final els terrenys puguin sucumbir als interessos «especulatiu». «Aquí pot passar de tot», lamenta. Es

No hi ha acord, sinó opinions enfrontades, sobre la preservació dels terrenys de Pals i la seva destinació futura

refereix, també, al fet que a Pals s'ha parlat de la possibilitat de construir un port a la zona. En aquest sentit, hi ha una moratòria que no permet construir ports fins al 2005. Per a Josep Comas (UPM), aquesta és «la mare dels ous». Fa dos anys, explica, la Generalitat va impulsar un nou Pla de Ports de Catalunya, que va canviar algunes qualificacions. En el litoral de Pals «es va rebaixar el grau de protecció, que va passar de P2 a P3». El grau P3 és el que deixa la porta oberta a construir un port esportiu. Comas no entén perquè es va prendre aquesta decisió, però es pregunta què passarà quan acabi la moratòria.

Convé afegir, però, que el Parlament ha aprovat incloure un sector proper a les instal·lacions des de la platja del Racó en el Pla de Ports (P-1), per prohibir-hi la construcció d'un port esportiu.

[HTTP://WWW.URCAT.ORG/CATALA/RI.R.HTM](http://www.urcat.org/catala/ri.r.htm)

Recuperar la propietat

Per la seva part, els expropiataris dels terrenys, representats per Baltasar Parera, han mostrat interès a recuperar la propietat 45 anys després. Al·leguen, segons ha explicat el mateix Parera, que la família «va rebre pressions» per vendre i que «va ser una operació forçada, això era públic i notori». Parera assegura que la xifra que es va pagar pels 333.615 metres quadrats (prop de 8 milions de pessetes de l'any 1957), traslladada a preus vigents, «no arriba ni a 1.000 pessetes el metre quadrat, i a primera línia de mar», un preu que considera injust. Parera és soci majoritari del Club de Golf de Pals i propietari dels terrenys que ocupa el camp, que estan al costat dels que ha ocupat Ràdio Liberty durant 45 anys. Per documentar les suposades pressions, Parera al·ludeix a Josep Pla. Una carta entre l'escriptor i el seu germà, inclosa en el llibre *Cartes a Pere*, fa referència a la resistència de la família Coll Mundet a vendre els terrenys, explica. En línia amb això, la mare de Baltasar Parera, Rosa Coll Llac, ha presentat una al·legació a la requalificació dels terrenys en «zona verda».

[HTTP://WWW.URCAT.ORG/CATALA/RI.R.HTM](http://www.urcat.org/catala/ri.r.htm)

[HTTP://WWW.URCAT.ORG/CATALA/RI.R.HTM](http://www.urcat.org/catala/ri.r.htm)